

ผลของการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน
ต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยของ
นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีเชียงใหม่

Effect of Emergency Patient Care Program toward
Self efficacy in patient care of Nursing student of
Boromrajonani college of Nursing Chaingmai

วารางคณา บุญมา พย.บ.* Warangkha Bunma MNS (Adult Nursing)*

แพรวระพี เรืองเดช วท.ม.*

Preawrapee Reungdahe M.S.*

พลอยปภัสร จรัสธนะพัฒน์ พย.บ.*

Ploypapas Jarattanapas MNS (Adult Nursing)*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ของนักศึกษาพยาบาลภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่3 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 126 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ส่วนคือแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสอบถามการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ที่สร้างขึ้นจากแนวคิดของแบรนด์คูรา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Paired – Sample T-test ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $P < .001^{***}$ ($\bar{X} = 79.45$, $SD = 10.42$) โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ ด้านการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินระบบหายใจ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมทักษะด้านการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ส่งเสริมให้นักศึกษามีความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้ป่วยให้ได้รับการดูแลเบื้องต้นในภาวะฉุกเฉินอย่างมีประสิทธิภาพ และอาจส่งผลให้สามารถ ลดความเจ็บป่วยรุนแรงลงได้ ดังนั้นสถาบันที่มีหน้าที่เตรียมบุคลากรด้านสุขภาพ น่าจะได้นำมาเป็นแนวทางในการจัดการสอนเพื่อเตรียมพยาบาลให้มีความพร้อมในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินต่อไป

คำสำคัญ การเจ็บป่วยฉุกเฉิน การรับรู้สมรรถนะแห่งตน นักศึกษาพยาบาล

* วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

* Boromrajonani college of Nursing Chaingmai

Abstract

This study was designed as one group pre – posttest.quasi-experimental stusy The purpose of the study was to study perceived self – efficacy of nursing student after attending a specific emergency patient care program The subject were 126 third – year nursing student at Boromarajonani College of Nursing Chaingmai . The research instrument consisted of two part : 1) demographic data, 2) the perceived self efficacy in emergency patient care. Questionnaire was developed by researchers using Bandura “ self - efficacy concept. The statistics used for analyzing data were mean standard deviation and Paired – Sample T-test

The results indicated that the overall mean score perceived self - efficacy after receiving the emergency patient care program were high $P < .001$ ($\bar{X}=79.45$,SD =10.42) Among these aspects ; these the respiratory emergency score was the highest. According to the above results, the researchers conclude that self - efficacy program for emergency patient enhance and promotes nursing studenst to efficiently care emergency patient and to be able to reduceing these disease rate .As a results, nursing school should include the policy to teach and prepare student nurse with this program to care for emergency patient by this program

Key words : Emergency patient care, self efficacy , Nursing student

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจ็บป่วยฉุกเฉิน หมายถึง การได้รับบาดเจ็บหรือมีอาการเจ็บป่วยกระทันหันของระบบหรืออวัยวะที่สำคัญและจำเป็น ต่อการดำรงชีวิตเช่น ระบบหายใจ ระบบไหลเวียนเลือด หรือระบบประสาท ซึ่งเมื่อระบบดังกล่าวเกิดการเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บขึ้นผู้ป่วยจำเป็นต้องได้รับการประเมิน และจัดการบำบัดรักษาอย่างทันที่จากแพทย์ พยาบาล หรือผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน เพื่อป้องกันการเสียชีวิตหรือบรรเทาอาการรุนแรงและป้องกันภาวะแทรกซ้อนของการเจ็บป่วยนั้นอย่างรีบด่วน เนื่องจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บต่ออวัยวะสำคัญเหล่านั้นจัดว่าเป็นภาวะที่คุกคามต่อชีวิต ที่อาจส่งผลให้ผู้ป่วยจะเสียชีวิตหรือพิการอย่างถาวรในเวลาไม่นานถ้าไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกวิธี ซึ่งผู้ป่วย

ฉุกเฉินวิกฤติกลุ่มนี้ ได้แก่ ผู้ป่วยซึ่งอยู่ในภาวะ หัวใจหยุดเต้น (Cardiac arrest), ภาวะหยุดหายใจ, ภาวะช็อกจากการเสียเลือดรุนแรง, ภาวะชักตลอดเวลาหรือชักจนตัวเขียว, อาการซึม หหมดสติไม่รู้สีกตัว, อาการเจ็บหน้าอกอย่างรุนแรงจากหลอดเลือดหัวใจตีบตันที่มีความ จำเป็นต้องได้รับยาละลายลิ่มเลือด¹ อาการทางสมองจากหลอดเลือดสมองตีบตันทันทีที่มีความ จำเป็นต้องได้รับยาละลายลิ่มเลือด เลือดออกมากอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา ซึ่งพยาบาลจัดเป็นสมาชิกในทีมการดูแลผู้ป่วยในภาวะฉุกเฉิน ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญรองจากแพทย์ ในการประเมินดูแลและช่วยเหลือเบื้องต้นเพื่อให้ผู้ป่วยผ่านพ้นวิกฤติของชีวิต นับว่าเป็นบทบาทที่ทำหาความ สามารถของพยาบาลเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องสามารถประเมินและให้การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยเบื้องต้นได้

อย่างรวดเร็วเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยตามมาหากไม่ได้รับการดูแลแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ²

จากกระแสโลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และมีแนวโน้มการเปิดเสรีทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในประเทศต่างๆ ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมาย เพื่อผลิตบัณฑิตให้มี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่สังคมปรารถนาเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การศึกษาพยาบาลจัดว่าเป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถ ในวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพสม่ำเสมอ เพื่อสนองความต้องการด้านบริการพยาบาลในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ความคาดหวังของสังคม ในวิชาชีพพยาบาลมีมากขึ้นตามลำดับ และการที่วิชาชีพการพยาบาลจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง บุคลากรในวิชาชีพต้องมีแนวทางที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของสังคมและผู้รับบริการ ซึ่งในการปฏิบัติการพยาบาลแก่ผู้รับบริการนั้น พยาบาลใหม่จะต้องได้รับการฝึกฝนทักษะให้เชี่ยวชาญเพื่อดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานของวิชาชีพพยาบาล และตามข้อบังคับของสภาการพยาบาล ว่าด้วยข้อกำหนดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ระบุว่า ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลต้องรักษามาตรฐานการประกอบวิชาชีพการพยาบาลในระดับที่ดีที่สุด มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของพยาบาลให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งจากข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของพยาบาลด้านการพยาบาลภาวะภัยพิบัติควรมีการดำเนินการใน 3 กลุ่มเป้าหมายซึ่ง 1 ใน 3 นั้นคือการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาลให้มีสมรรถนะด้านภัยพิบัติและการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน โดยการกำหนดให้สถาบันการ

ศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ควรจัดหลักสูตรให้มีการสอนเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการพยาบาลด้านภัยพิบัติและการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน เช่น การปฐมพยาบาล การช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้นและขั้นสูง เพื่อดูแลและช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยที่มีภาวะสุขภาพเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม รวมถึงตลอดถึงภัยพิบัติที่คุกคามต่อชีวิตที่อาจส่งผลให้เกิดการเจ็บป่วยฉุกเฉินที่ไม่อาจคาดคิดหรือวางแผนล่วงหน้าได้ ซึ่งการเตรียมบุคลากรทางการแพทย์และการพยาบาลที่มีพร้อมและมีความมั่นใจที่จะให้การช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่ผู้ป่วยที่มีการเจ็บป่วยฉุกเฉินจะเป็นการช่วยบรรเทาอาการหรือลดโอกาสสูญเสียชีวิตของผู้ป่วยลง

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาพยาบาลระดับอุดมศึกษาสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ที่มีศักยภาพในการผลิตและพัฒนาบุคลากรให้มีองค์ความรู้ด้านการพยาบาลและสาธารณสุข โดยมีปรัชญาในการจัดการเรียนการสอนคือ มีคุณธรรมนำความรู้ สู่การพัฒนาสุขภาพชุมชน ให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต คิดอย่างมีวิจารณญาณ และยังมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำทางการพยาบาลและสาธารณสุขระดับประเทศเพื่อนำพาชุมชนสู่สังคมอุดมปัญญา³

นอกจากนั้นด้วยปณิธานอย่างแรงกล้าของผู้บริหารและความมุ่งมั่นของคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา วิทยาลัยยังมุ่งสร้างศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้านภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ ดังนั้นเพื่อสนองตอบพันธกิจด้านภาวะฉุกเฉินและเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของนักศึกษา ก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยวิกฤติในชั้นปีที่3 และฝึกปฏิบัติรายวิชาการรักษาเบื้องต้นในชั้นปีที่4 จึงได้จัดเตรียมความพร้อมในการดูแลผู้ป่วยให้แก่นักศึกษา โดยการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน เพื่อเสริมทักษะด้านความรู้และเพื่อให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วย และมีความพร้อมในการ

ก้าวสู่ชั้นปีที่สูงขึ้นคือชั้นปีที่4 ซึ่งสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 คือต้องสามารถทำงานได้อย่างอิสระ โดยตัดสินใจเชิงคลินิกและแก้ปัญหาสุขภาพได้ทุกระดับความรุนแรง โดยเลือกภาวะฉุกเฉินระบบที่สำคัญของร่างกายได้แก่ระบบหายใจ หัวใจและสมอง ซึ่งถ้าผู้ป่วยเกิดอาการฉุกเฉินสำคัญใน 3 ระบบนี้แล้วไม่ได้รับการรักษาเบื้องต้นอย่างทันถ่วงทีและเหมาะสมผู้ป่วยอาจเกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้โดยแนวคิดที่จะนำมาใช้ประยุกต์ใช้ในการประเมินความมั่นใจของนักศึกษาคือแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้สมรรถนะแห่งตนของแบนดูรา⁴

การรับรู้ความสามารถของตน (self efficacy) หมายถึง การประมวลการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการกระทำหรือปฏิบัติพฤติกรรมบางอย่างให้สำเร็จหากบุคคลรับรู้ความสามารถของตนสูง จะมีความอดทน อุตสาหะ ไม่ย่อท้อ และสามารถทำภารกิจหรือพฤติกรรมที่ตนคาดหวังไว้ประสบผลสำเร็จ โดยกระบวนการหรือกลวิธีที่บุคคลจะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง มี 4 วิธีคือ ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Performance accomplishment) การได้เห็นประสบการณ์ผู้อื่น (Vicarious experience) การใช้คำพูดชักจูง (Verbal persuasion) และการกระตุ้นทางร่างกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) ดังนั้นแม้จะเผชิญปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ แต่ถ้าบุคคลนั้นมีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ก็จะสามารถทำงานบางอย่างได้สำเร็จบรรลุตามจุดมุ่งหมาย⁴

สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 3 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่ ในรายวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ลักษณะของรายวิชา จะมีการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพของระบบหายใจ ระบบหัวใจ และระบบประสาท ทั้งในภาวะวิกฤติฉุกเฉินและเรื้อรัง ซึ่งได้จัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนโดยหุ่นมนุษย์จำลอง (Simulation-Based Learning : SBL) โดยการจำลองสถานการณ์คล้ายผู้ป่วยจริง เพื่อให้

นักศึกษาได้ฝึกบทบาท และมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ที่มีสภาพคล้ายความเป็นจริง เพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ และฝึกทักษะก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานจริง เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ลดภาวะความเครียดและความวิตกกังวลก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติจริงบนหอผู้ป่วย

ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิธีนี้เชื่อว่า จะทำให้ผู้ป่วยมีความปลอดภัย จากการที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนการดูแลผู้ป่วยมาก่อน⁵ แต่ปรากฏว่าเมื่อผู้วิจัยได้ไปสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนในฐานะผู้รับผิดชอบรายวิชา และจากการสรุปการเรียนรู้ (Debrief) พบว่านักศึกษาเกือบร้อยละ 100 ตื่นเต้น ยินเฉยๆ ขณะเข้าฝึกปฏิบัติการดูแลหุ่นมนุษย์จำลองที่มีอาการเหนื่อยหอบรุนแรงและพูดจาสับสน ซึ่งนักศึกษาสะท้อนการเรียนรู้ว่า ตื่นเต้น วิตกกังวล เครียด กัดฟันกลัว จนทำอะไรไม่ถูกไม่ ไม้รู้จะซักประวัติผู้ป่วยอย่างไร จึงจะครอบคลุม” ประกอบกับจากการสังเกตพบว่า จากความตื่นเต้นนักศึกษาบางคนนำยาพ่นขยายหลอดลมไปฉีดเข้าทางหลอดเลือดดำให้แก่ผู้ป่วย และต่อสายออกซิเจนเข้ากับเครื่องดูดเสมหะ แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้กิจกรรมการเรียนจากมนุษย์จำลอง จะจัดว่าเป็นกิจกรรมที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยที่เสมือนจริง แต่ก็ไม่ทำให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วย และอาจเกิดความเสียหายที่ไม่ปลอดภัยขึ้นกับผู้ป่วยจากการขาดความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยของนักศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการค้นหาวิธีการ ที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีความมั่นใจ ในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งจากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้สมรรถนะแห่งตนพบว่าแหล่งข้อมูล 4 แหล่งที่จะสามารถส่งเสริมให้บุคคลเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติพฤติกรรมคือ ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Performance accomplishment) การได้เห็นประสบการณ์ผู้อื่น (Vicarious experience) การใช้คำพูดชักจูง (Verbal persuasion) และการกระตุ้นทางร่างกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) ซึ่งในกิจกรรมเสริมทักษะการดูแล

ผู้ป่วยฉุกเฉินนั้น มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักศึกษาเกิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินต่อไป และมีงานวิจัยที่ให้ข้อเสนอแนะว่าการพัฒนาสมรรถนะต่างๆของนักศึกษาพยาบาลนั้น ควรสนับสนุนให้นักศึกษารับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของนักศึกษาพยาบาล ได้ถูกนำมาใช้ประเมินความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครเชียงใหม่

สมมุติฐานการวิจัย

คะแนนเฉลี่ยการรับรู้สมรรถนะแห่งตนของนักศึกษาภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะด้านการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลบัณฑิตชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2558 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครเชียงใหม่จำนวน 2 ห้อง 126 คน ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยคือเดือนธันวาคม 2558

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากึ่งทดลองแบบหนึ่งกลุ่มวัดก่อนและหลัง (one group pre posttest quasi-experimental design) เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยซึ่งกิจกรรมจะมีระยะเวลาการดำเนิน 2 วัน คือวันที่ 1 เป็นการฟังบรรยายเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีภาวะฉุกเฉินของระบบระบบหายใจ ภาวะเจ็บหน้าอก

รุนแรงจากกล้ามเนื้อหัวใจตายเฉียบพลัน ภาวะฉุกเฉินของสมองขาดเลือดสมองฉับพลัน การช่วยฟื้นคืนชีพในผู้ป่วยหมดสติและไม่รู้สึกตัว ส่วนวันที่ 2 ของการฝึกอบรมจะแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มๆละ 8 คน เพื่อหมุนเวียนฝึกทักษะการปฏิบัติตามฐานต่างๆให้ครบทุกคนและทุกฐานซึ่งฐานที่ฝึกปฏิบัติได้แก่ฐานการเปิดทางเดินหายใจ และการช่วยฟื้นคืนชีพเบื้องต้น (เทคนิคการกดหน้าอก) ฐานการฝึกวิเคราะห์คลื่นไฟฟ้าหัวใจ ฐานการยกและเคลื่อนย้ายผู้ป่วย ฐานการช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีสิ่งอุดกั้นทางเดินหายใจส่วนบน ฐานการตามและพันผ้า ซึ่งการฝึกตามฐานจะมีอาจารย์นิเทศและแบบประเมินตามฐานเป็นการตรวจสอบว่านักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติได้ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งการฝึกปฏิบัติตามฐานต่างๆเมื่อนักศึกษาปฏิบัติไม่ถูกต้อง หรือไม่เข้าใจ อาจารย์นิเทศประจำฐานก็จะอธิบาย ชี้แจง แนะนำ และสาธิตเพิ่มเติม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักศึกษาซักถามในสิ่งที่นักศึกษายังไม่เข้าใจ และให้เวลาฝึกปฏิบัติทบทวนจนนักศึกษาสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเกิดความชำนาญเกิดความมั่นใจ แล้วประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีสมรรถนะแห่งตนของแบนดुरาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลเกิดทักษะและความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ซึ่งกิจกรรมประกอบด้วย การบรรยายให้ความรู้ให้ความรู้โดยอาจารย์และอาจารย์พิเศษจากโรงพยาบาลนครพิงค์ ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินระบบหายใจ ภาวะฉุกเฉินของกล้ามเนื้อหัวใจตายแบบเฉียบพลัน ภาวะฉุกเฉินของโรคสมองขาดเลือดสมองแบบเฉียบพลัน ภาวะหมดสติและการช่วยฟื้นคืนชีพ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดทฤษฎีสมรรถนะแห่งตนของแบนดुरา และจากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมเสริมทักษะครั้งนี้ นักศึกษาจะได้รับ

การส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่งได้แก่ ประสบการณ์จากความสำเร็จ (Performance accomplishment) จัดเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงและบุคคลประสบผลสำเร็จอันจะช่วยเสริมแรงการรับรู้สมรรถนะแห่งตน การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์จากผู้อื่น (Vicarious experience) เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นในการประสบผลสำเร็จ มีประโยชน์มากสำหรับสำหรับบุคคลที่สงสัยความสามารถของตนเอง เนื่องจากการได้เห็นตัวแบบ จะช่วยให้บุคคลนั้นเปรียบเทียบกับผู้อื่นที่ทำงานประสบผลสำเร็จการชักจูงด้วยคำพูด (verbal persuasion) เป็นการส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะของบุคคล โดยให้ผู้อื่นพยายามใช้คำพูดในการชักจูงให้บุคคลนั้นเชื่อว่าเขามีความสามารถกระทำหรือปฏิบัติพฤติกรรมนั้นสำเร็จ

การจัดการสภาวะด้านร่างกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) เป็นการจัดการเพื่อลดความเครียด ความตื่นเต้น ความวิตกกังวลเพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้สมรรถนะของตนเองสูงขึ้น

ซึ่งความมั่นใจในความสามารถของตนเอง หรือการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (self efficacy) หมายถึงความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลที่จะจัดการหรือทำบางอย่างได้สำเร็จบรรลุตามจุดมุ่งหมาย โดยบุคคลที่เชื่อว่าตนมีความสามารถปฏิบัติพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งได้สำเร็จ จะทำให้บุคคลนั้นใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ แม้จะเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าการรับรู้สมรรถนะแห่งตนเป็นตัวกลางเชื่อมโยง (meditating) ระหว่างความรู้กับพฤติกรรม

นิยามศัพท์

กิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน หมายถึง กิจกรรมการอบรม 2 วันที่ประกอบไปด้วย

วันที่ 1 การฟังบรรยายและวันที่2 เป็นการฝึกปฏิบัติตามฐานต่างๆ

การรับรู้สมรรถนะแห่งตนหรือการรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง ความมั่นใจหรือความเชื่อมั่นของบุคคล ในการปฏิบัติพฤติกรรมบางอย่างตามที่วางไว้ให้สำเร็จ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินที่ประเมินได้จากแบบวัดการรับรู้สมรรถนะแห่งตนตามแนวคิดของแบนดูรา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้กลุ่มประชากรทั้งหมด คือนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2558 รวม 2 ห้อง จำนวน 126 คน

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงร่างวิจัยได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมโดยคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมระดับวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้พิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือการเข้าร่วมวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ ไม่ระบุชื่อและใช้เฉพาะการศึกษาเท่านั้น และในระหว่างการศึกษาหากต้องการถอนตัวจากการวิจัย สามารถยกเลิกได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล และจะไม่มีผลกระทบใดๆทั้งสิ้น หลังจากกลุ่มตัวอย่างรับทราบและเข้าร่วมการวิจัย จึงให้ consent ยอมการเข้าร่วมวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา

ส่วนที่ 2 แบบวัดการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดทฤษฎีของแบนดูรา โดยเป็นการวัดความมั่นใจ

ในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ เป็นข้อคำถามด้านบวกทั้งหมดโดยข้อคำถามจะสอบถามเกี่ยวกับระดับความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินในระบบหายใจ ภาวะกล้ามเนื้อหัวใจตายเฉียบพลัน ผู้ป่วยโรคสมองขาดเลือดแบบเฉียบพลัน และการช่วยฟื้นคืนชีพ คะแนนความมั่นใจมีค่าตั้งแต่ 1 (ไม่มั่นใจ) จนถึง 5 (มั่นใจมากที่สุด) ดังนั้นคะแนนการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน จะมีค่าตั้งแต่ 20 จนถึง 100 คะแนน โดยค่าคะแนนยิ่งมากแสดงว่ามีความรับรู้ถึงความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วย สูง ซึ่งการประเมินการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินจะประเมินก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน

การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือ

แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านได้แก่ อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรับรู้สมรรถนะแห่งตน อาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์ด้านการสอนและการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน และอดีตอาจารย์พยาบาลผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนและสถิติ คำนวณค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาได้เท่ากับ .86 จากนั้นนำแบบวัดการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ .93

กิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ระยะเวลาดำเนินการ 2 วันมีรายละเอียดกิจกรรมแต่ วันดังนี้คือ

วันที่ 26 ธ.ค. 2558	บรรยายในหัวข้อ การดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินระบบหายใจ การดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินที่เจ็บหน้าอกจากกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด บรรยายเรื่องการวิเคราะห์คลื่นไฟฟ้าหัวใจ บรรยายเรื่องการช่วยฟื้นคืนชีพ บรรยายเรื่องภาวะสมองขาดเลือดเฉียบพลันและการดูแลแบบSTROKE FAST Tract
วันที่ 27 ธ.ค. 2558	แบ่งกลุ่มๆละ 8-9 คนหมุนเวียนฝึกปฏิบัติตามฐานต่างๆได้แก่ 1.ฐานการช่วยฟื้นคืนชีพ 2. ฐานวิเคราะห์คลื่นไฟฟ้าหัวใจ 3. การยกเคลื่อนย้ายผู้ป่วย 4. ฐานการตามและพันผ้า

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Paired – Sample T-test ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 3 จำนวน 126 คน เพศชาย 15 คน หญิง 111 คน มีอายุ

เฉลี่ย 22 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 98

การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน คะแนนเฉลี่ยการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Mean = 79.45 , SD = 10.42) โดยด้านการดูแลผู้ที่มีภาวะฉุกเฉินระบบหายใจมีคะแนนสูงสุด

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้สมรรถนะแห่งตนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน

ตัวแปร	ก่อนร่วมกิจกรรม	หลังร่วมกิจกรรม	P-value
คะแนนการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน	$\bar{X} = 41.65$	SD 14.35	$X = 79.45 < .001^{***}$

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์คะแนนการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ อธิบายได้ว่ากิจกรรมเสริมทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินซึ่งประกอบไปด้วยการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินระบบหายใจ ผู้ป่วยภาวะกลัมน้ำใจหัวใจตายแบบเฉียบพลัน ภาวะโรคหลอดเลือดสมองแบบเฉียบพลัน ภาวะหมดสติ และการช่วยฟื้นคืนชีพ และการฝึกทักษะปฏิบัติกับหุ่นในการช่วยฟื้นคืนชีพ เช่นเทคนิคการเปิดทางเดินหายใจ เทคนิคการกดหน้าอก การฝึกวิเคราะห์คลื่นไฟฟ้าหัวใจจากแบบฝึกหัด ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จัดในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เมื่อนักศึกษาปฏิบัติไม่ได้หรือยังไม่ถูกต้อง อาจารย์ประจำกลุ่มจะให้กำลังใจ กระตุ้นส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ซักถาม ให้โอกาสฝึกปฏิบัติใหม่จนปฏิบัติได้ถูกต้อง หรือขณะที่ทำการฝึกปฏิบัติก็จะได้เห็นเพื่อนซึ่งประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการได้มีแหล่งส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง คือ ได้แก่ ประสบการณ์จากความสำเร็จ (Performance accomplishment) การได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์จากผู้อื่น (Vicarious experience) การชักจูงด้วยคำพูด (verbal persuasion) และการ

จัดการสภาวะด้านร่างกายและอารมณ์ (Physiological and affective states) ซึ่งมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำแนวคิด การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการให้คำปรึกษาของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนจากแหล่งข้อมูล 4 แหล่ง ผลปรากฏว่า นักศึกษามีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการนำแนวคิดการรับรู้สมรรถนะแห่งตนจากข้อมูล 4 แหล่ง เข้าไปในการเรียนการสอนที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า⁶ เช่นเดียวกับการศึกษาของยุพเรศ พญาพรหมและคณะที่ศึกษาผลการอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนของนักศึกษาพยาบาลในการให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในชุมชน พบว่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในชุมชน สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ควรประเมินความวิตกกังวลของนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นฝึกปฏิบัติในหอผู้ป่วยวิกฤติแล้วจัดกิจกรรมเสริมทักษะทั้งในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินและการดูแลผู้ป่วยวิกฤติก่อนนักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยหนัก (ICU) แล้วทำการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนา

- ผลของการจัดกิจกรรมเสริมทักษะ: การดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินต่อการรับรู้สมรรถนะ: หนึ่งต้น ในการดูแลผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

1. สถาบันการแพทย์ฉุกเฉิน (2555). แนวทางการกำหนดนิยามการเจ็บป่วยฉุกเฉิน สืบค้นเมื่อ 1 ต.ค. 2557 จาก <http://www.niems.go.th/th/upload/file/25550402095203.pdf>
2. พลุสุข ศิริพล และ สุพัฒนา ศักดิ์ฐานนท์ (2555) การพยาบาลภาวะภัยพิบัติ : สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับพยาบาลไทย. วารสารสภาการพยาบาล. 27 (ฉบับพิเศษ) 18 – 30
3. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีเชียงใหม่. ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ จาก www.bcnc.ac.th
4. Bandura, A. Self-efficacy : the exercise of control. New York : W.H. Freeman and Company : 1997
5. ภาควิชาการพยาบาลเด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ. การจัดการเรียนการสอนโดยหุ่นมนุษย์จำลอง สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.bcnsk.ac.th/km2/?p=42>
6. ยุพเรศ พญาพรหมและคณะ. ผลการอบรมการให้ความรู้ด้านสุขภาพต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนของนักศึกษาพยาบาล ในการให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารการพยาบาลและการศึกษา. 36-53